

Заирнути до НЕЙРОлабораторії свідомості...

Юлія ЦИРФА

– Пані Тетяно, цього року «АУТ» уже вдруге відбувся на території України, розгорнувшись у міжнародному масштабі й охопивши не лише проблему аутизму, а й тему нетипового чи дещо відмінного нейророзвитку. На Заході ця проблематика є звичною й загальновідомою, однак для нашого суспільства вона, мабуть, ще й досі *terra incognita*. Що стало поштовхом до розширення цільового спрямування проекту? Чому було вирішено довести, що нейрорізноманітність – це нормальна людська варіація, яка має бути визнаною та прийнятою як звичне явище на рівні культурної та біорізноманітності?

– Мене давно зацікавили питання, що таке художнє бачення та з чого воно складається, чим воно зумовлене і як можна дослідити це явище на фізіологічному рівні. Адже всі люди вміють писати, однак письменниками стають аж ніяк не всі, в дитинстві всі щось малюють, однак художній талант дістається одиницям. Під час мого навчання в Канаді я ознайомилася з багатьма матеріалами з цієї тематики. З'ясувалося, що не кожен розум здатний реалізувати надзвичайне завдання, яке несе в собі талант, що проявляється завдяки структурі та принципам функціонування на-

шого мозку, його оригінальним та унікальним здібностям.

Творче об'єднання «Клініка Дорошенка Гриценко», яке вважає своєю головною місією оздоровлення суспільства через культуру, підтримало ідею таких досліджень, ставши ініціатором серії проектів під назвою «АУТ». Тож коли мені запропонували стати куратором першого проекту, я залишила Канаду й повернулася до України, бо зрозуміла, що саме «АУТ» дасть мені змогу не тільки творчо попрацювати, а й зробити щось для того, аби змінити ставлення до проблеми нейрорізноманітності у нашій країні. Виходить, що цей проект узагалі виявився для мене поворотним.

Якщо перший охоплював лише тему аутистичної свідомості та її творчих можливостей, то другий значно розширив тематику, охопивши проблеми нейрорізноманітності загалом, адже створювався разом з американським куратором, доктором медицини Коеном Джеффом Байзою, котрий давно вивчає проблеми нестандартного мислення та досліджує його прояви в галузі образотворчого мистецтва.

У 1998 році з'явилася теорія нейрорізноманітності, за якою наше сприйняття залежить від типоструктури свідомості людини на нейрорівні завдяки перехресним

специфічне бачення і сприйняття світу, його осмислення через призму соціокультурних особливостей та існуючі оригінальні концепти зробили твори «нейротипових» художників скоріше унікальним надбанням, аніж незрозумілим новаторством нашого часу. Будучи заручником бурхливого розвитку світової цивілізації й часто просто не маючи достатньо можливостей, аби протистояти її викликам, сучасна людина, індивід, митець намагається просто достукатися до соціуму, вказавши оточуючим на наявні негаразди, які, можливо, хвилюють й інших, нездатних заявити про це вголос чи окреслити в межах чіткої персональної логіки. Таку «варіативність» людської свідомості, особливості її проявів та суспільно вагомий підтекст, присутній у мистецьких творах проекту «АУТ-2011», редакції журналу «Віче» спробувала пояснити його куратор – українська художниця Тетяна ГЕРШУНІ.

сенсорним зв'язкам, наявним у певних мозкових структурах, що кардинально впливають на спосіб нашого емоційного реагування та досвід.

Прихильники нейрорізноманітності намагаються реконтекстуалізувати та депатологізувати аутичний спектр і такі супутні розлади, як гіперактивність, синестезія, шизофренія, савантизм, дислексія та обсессивно-компульсивний. Вони вважають, що аутисти не мають порушень, а скоріше мають інший тип організації, що полягає в іншому осмисленні та сприйнятті світу. Вони не хочуть, щоб їх лікували, вони хочуть, щоб їх зрозуміли. Зрозуміли, що вони, хоча й «запрограмовані» інакше, однак мають прийнятну альтернативу пізнавальних стратегій, які добре підходять для визначеної сфери застосування, як-от: певних видів мистецтва, комп'ютерної науки, дослідницької та лабораторної роботи.

Відповідно ця теорія надзвичайно прогресивна, адже за важливістю вона є ідентичною з антирасистською теорією. Якщо остання змусила людство інакше подивитися на раси й походження людини, то теорія нейрорізноманітності докорінно змінила людську свідомість. Згідно з нею, світ не ділиться на ментально здорових та ментально хворих людей, що поклато край будь-якій дискримінації на менталь-

Тетяна ГЕРШУНІ – художник, куратор проекту «АУТ».
 Навчалася в Київському художньому інституті на кафедрі теорії та історії мистецтва (1990–1995 рр.). Одержала диплом майстра образотворчого Мистецтва Університету Саскатчеван у Канаді (1997–2000 рр.). Протягом наступних років викладала рисунок, основи дизайну та теорію кольору в коледжах класичної анімації Скетч і Ред Хауз (провінція Саскатчеван) та у Ванкуверському інституті образотворчого мистецтва (провінція Британська Колумбія). З 2009 року живе та працює у Києві.

Серед основних виставок та проектів – міжнародний проект «Космічна Одиссея» (2011 р.), проект на підтримку мистецтва Марти Ткачик «Внутренний мир» (галерея Боттега, Київ, 2010 р.), Фестиваль сучасного мистецтва *BloomsDay'07* (галерея «Колекція», Київ, 2007 р.); *Daring Confessions: Romance and The Modern-day Girl* (галерея «Mendel», Саскатун, Канада, 2003 р.), «Современное искусство из частной коллекции Людмилы Березницкой» (Галерея *L-Art*, Київ, 2003 р.), «Жіноча справа» (Музей національного спадку, Київ, 2001 р.), *Pause* (галерея «Gordon Snelgrove Gallery», Саскатун, Канада, 2000 р.), *AUT* (галерея «Gordon Snelgrove Gallery», Саскатун, Канада, 1999 р.), «Свободная зона» (Одеса, 1994 р.) тощо.

Нагороди: Творча стипендія Джорджа Сороса (Київ, 1994 р.), Стипендія імені Соні та Романа Стартийчук (Саскатун, Канада, 1998 р.), Стипендія асистентів кафедри образотворчого мистецтва (Університет Саскатчеван, Канада, 1998 р.), Творчий грант від Спілки художників провінції Саскатчеван (Канада, 2004 р.).

ному рівні. І вона стала однією з найпрогресивніших наукових розробок сучасності.

– Що саме ви прагнули донести до українського глядача, практично втіливши ідеї нейрорізноманітності в експозиції?

– Просвітницька місія проекту – ознайомити широкі верстви населення із суттю проблеми, висвітливши її на тлі різноманітних творів сучасного мистецтва. Важливим можна вважати й те, що проект став своєрідною «кімнатою для дискусій», у якій наука розпочала риторику з культурою й мистецтвом. Особисто я назвала б його ще й спробою відчинити двері до творчої лабораторії свідомості: знову-таки з двох боків – наукового й культурного. Я думаю, що проект став не просто актуальним, а й затребуваним вітчизняним глядачем, адже він, по суті, унікальний.

В експозиції можна віднайти своєрідні мистецькі пари. Насправді, вони склалися в містичний спосіб, адже всіх американських художників підшукував Коен, українських митців паралельно обирала я. І тільки коли я почала отримувати від нього матеріали, зрозуміла, що на проекті створюються своєрідні тандеми. Так, Олексій Хорошко й Керол Стін створюють цілковито ідентичні за ідеєю роботи, хоча Керол Стін – синестет, Хорошко ж про це не заявляє, однак обидва художники представляють у своїх творах так зване «бачення із закритими очима».

Ідейні автопортрети Сета Чваста, аутиста з дитинства, роботи Майкла Мадора із синдромом Аспергера, який зображує мозок у вигляді клубка електричних дротів, та серія зображень античних голів, обме-

жених математичними вимірами, львівського художника Сергія Савченка, – різні погляди на наявні в суспільстві класичні й індивідуальні канони краси та розуму.

Є цікаві роботи, в яких багато інформації візуально закодовано. Це, наприклад, відеоробота «Вкритий зірками прапор» Джаві та Шін-Вен Янг, переглядаючи яку, можна «почути» американський національний гімн, якщо стежити за спалахами світла та зміною кольорів через певні проміжки часу, котрі можна «прочитати» як музичні ноти. Це також знаковий твір відомої нью-йоркської концептуалістки Ніни Янковіц, в якому за допомогою чергування кольорових смуг відтворено ритм, що відповідає рухам тіла під час молитви в іудейській традиції.

Митці зі своєрідної мистецької пари Володимир Сай – Марша Смайлак для створення своїх робіт використовують різні медії: Володимир застосовує олійні фарби, щоб створювати скульптурні об'єкти, Марша ж створює свої фотографічні живописні картини на поверхні води. Це дуже близько не лише концептуально, а й візуально.

Ольга Пильник і Майкл Мадор, а можливо, ще й Максим Мирнов, утворили наступний «союз» на нашому проекті. Основною проблематикою для Максима є «оштучнення» сучасного світу, адже здається, що незабаром ми житимемо серед штучно створених запахів, серед штучних дерев, й узагалі світ зовсім скоро стикнеться зі справжньою екологічною катастрофою. Ольга Пильник, із свого боку, наголошує на моральному спустошенні й фетишизації світу через використання, наприклад, звичайної механічної іграшки. Інколи шум такої іграшки просто неможливо

стерпіти, а він дедалі інтенсивніше й гучніше поширюється світом. Майкл Мадор говорить про те, що йому набрид бездушний гамір повсякдення і, якби він міг, то засклиб би увесь світ, відгородився від нього стіною, аби тільки не чути цих звуків і вигуків. Ольга Пильник – концептуаліст, а от Майкл Мадор – концептуаліст у душі, адже у нього синдром Аспергера, однак їхні роботи відтворюють одне й те саме.

Саме на таких моментах, по суті, й було побудовано проект, адже зіставлення пар художників, котрі окреслюють проблему у схожому ракурсі, дало можливість розкрити різні аспекти концептуально однорідних підходів як ізсередини, так і ззовні.

– Тетяно, чи намагалися ви під час підготовки проекту відшукати нейротипових митців – представників нашої країни?

– На жаль, в Україні мало про це знають і обговорюють. Уже під час відкриття виставки я дізналася, що на Хортиці розташований величезний реабілітаційний центр, який здійснює велику роботу з інтегрування в суспільство людей з атипичним розвитком з раннього віку та дає їм можливість здобувати вищу освіту. Є також інші організації, які просто не інтегровані до інформаційного простору або вчасно не відреагували на запрошення взяти участь у проекті, яке було поширено через мережу Інтернет. Скажімо, центр «БУДЬМО», за ініціативою якого, до речі, цьогоріч відбувся Київський фестиваль альтернативного мистецтва та арт-терапії «Альтернатива», я не змогла вчасно залучити до проекту. Однак хотілося б, щоб такі об'єднання заявляли про себе, виходили на міжнародний рівень. Якби вони мали, наприклад, двомовні сайти, то їм було б значно легше привернути увагу широкої громадськості чи то Заходу, чи то Сходу.

А наш проект був інформаційно насичений. До того ж завдяки кураторству Коена Байзи він став набагато змістовнішим і ширшим, аніж перший «АУТ».

Можу сказати, що під час підготовки проекту нам щастило. Дивом був, наприклад, приїзд в Україну американської художниці Марші Смайлак, адже він – не що інше, як здійснення мого рідзваного бажання. Для мене було дуже важливим, щоб український глядач безпосередньо ознайомився з творчістю та формою мислення професійного митця з нестандартним баченням навколишнього світу, тобто почув про це від першої особи. Тим паче що Марша відома у світі не лише завдяки своїм оригінальним роботам, а й як професійний лектор із тематики синестезії у мистецтві.

Усе вийшло так, як ми задумали. Наступного року маємо намір... вийти на вулиці. Такий концепт АУТу-2012.